

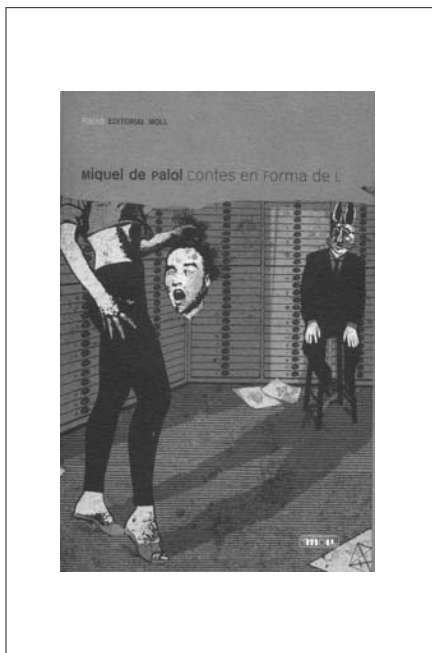
Amb lletra clara

Si hi ha una característica generalitzada en la narrativa de ficció publicada en català a les Illes al llarg del 2004 és l'ús absolutament funcional del llenguatge. Amb l'excepció de la prosa abarrocada i multiforme de Miquel de Palol, l'eficàcia de les obres es xifra només en els arguments i els personatges, sense que el verb cridi mai l'atenció per ell mateix ni serveixi, en la seva forma particular, per expressar la informació artística. Si de cas, quan no es confon llenguatge poètic amb mel·líflu, s'aconsegueix que sigui una eina dúctil i efectiva.

Sense dubte, *Contes en forma de L* (Moll), de Miquel de Palol, és l'obra més singular de totes. Exuberant en la llengua i en la varietat de registres, tant permet vehicular una paròdia de la història mitològica d'Alcestis i Admet, focalitzant el punt de vista primer en l'una i després en l'altre, com un relat truculent, «Salomé no ha acabat», que és pura recança insatisfeta expressada per mitjà del corrent de consciència de la filla d'Herodias, mentre es masturba amb el cap tallat del Baptista.

Els relats més sorprenents són variants del gènere fantàstic: el fet extraordinari es troba en bucles narratius en què es trenca la relació causal-temporal dels esdeveniments. Nusos impossibles de desfer per a la lògica, no ja dels personatges, que no els perceben com a tals, sinó del lector. La complicació és notable i l'efecte, colpidor. Fascinant. Criden l'atenció també els relats construïts com cànons musicals (diverses veus repeteixen les mateixes frases), encara que es limiten exactament a això, a crear situacions que permeten de suscitar les mateixes frases diverses vegades —o, dit a la manera oulipiana, que imposen una constricció prèvia—, i semblen més aviat exercicis formals.

Aquestes peces recorden d'alguna manera els gravats d'Escher: figures impossibles, efectes sobre la multiplicitat dels punts de vista i superfícies ocupades per imatges que es repeteixen periòdicament. Fascinants, també. No obstant això, la sensació que en resulta (com en els cànons que dèiem) és de bellesa matemàtica, buida d'humanitat:

un mecanisme que funciona, però que no va enlloc. Palol, malgrat tot, reinvindica aquesta concepció de l'art des de la mateixa cita de Nietzsche que encapçala el llibre: «És artista el qui sent com a contingut, com a cosa en si, allò que els no-artistes en diuen forma».

Si bé molts personatges apareixen en diversos relats, en general no tenen una entitat definida i són més aviat funcions amb nom, necessàries per ocupar una determinada posició en el pla de l'autor. L'última peça, «Hotel Cala la Lluna», els aplega gairebé tots en un menjador d'hotel de vacances en què es donen claus al lector per resoldre algunes qüestions pendents. En aquesta trobada de ficció, però, no sona *Qualsevol nit pot sortir el sol*, sinó la mateixa Vera Lynn amb què Stanley Kubrick acompanyava irònicament les explosions atòmiques al final de *Dr. Strangelove*: «We'll meet again / don't know where / don't know when / but I know we'll meet again / some sunny day».

Riberes de Plata (enSiola), de Miquel Mas Ferrà, pertany a la casta de novel·les que volen reflectir algun aspecte de la societat en què es produeixen. Com en *Olympia a mitjanit*, de Baltasar Porcel —si bé amb un llenguatge molt menys expressiu—, el fons

argumental va lligat a la transformació de la societat mallorquina de la Guerra Civil ençà, amb l'arribada del turisme. Mitjançant diversos fils narratius alternats i el seguiment de les famílies Calafat i Rovira, l'estructura de la novel·la posa en relació dues èpoques, sota el signe comú de l'enriquiment personal a costa dels altres i de la degradació de l'illa. Una després de la Guerra Civil, quan, amb els diners obtinguts del contraban, molta cobdícia i cap escrúpol, els socis Marçal Calafat i Sebastià Rovira gesten una gran fortuna hotelera i de la construcció. I la segona, en l'actualitat, on la mateixa cobdícia actua a l'empara de la democràcia des dels despatxos del Govern, en trames de requalificacions de cales, suborns i fons reservats.

La novel·la sobresurt en la creació literària d'aquests i d'altres personatges. A banda d'algun cas tòpic o de maniqueisme flagrant, la majoria són éssers complexos, ben dibuixats, gràcies en part als diversos punts de vista. Aquí, la brutalitat i l'ascens immoral i salvatge dels dos socis no deixen de tenir una grandesa èpica que contrasta amb la mediocritat de Lluís Rovira, fill d'en Sebastià, conseller del Govern i polític pusil·lànim de somriure fàcil.

Si *Olympia* posava l'èmfasi en el salt en el buit que implica qualsevol canvi essencial —la Mallorca i els personatges que deixen de ser el que han estat sempre—, *Riberes de Plata* mostra el pas d'un món dominat per depredadors com Calafat i Rovira a un altre —el d'avui— on només queden carronyaires. Carronyaires capaços, això sí, d'arribar a presidents comunitaris amb una urpada a traïció.

Encara dins el capítol de les obres que tenen l'alè d'una ambició notable, trobem la novel·la d'Emili Bayo *L'edat de les paraules* (Moll), guanyadora de Premi Ciutat de Palma. Ambiciosa sobretot per la manera d'estructurar la informació. En una primera part, l'any 1975, l'Eva i el Tomàs adolescents viuen una aventura iniciàtica paral·lelament al descobriment de la lectura. En la segona, vint-i-dos anys més tard, es tornen a trobar: ella ha viatjat per tot el món, mentre que ell no

ha sortit dels llibres. Alhora, en unes extenses notes a peu de pàgina, es narra en tercera persona i amb un to força estripat la vida d'en Tomàs —i, secundàriament, de l'Eva—, des de la infantesa fins al present.

Moltes veritats d'adolescència es posen en qüestió en la segona part. Significativament, la narració l'escriu en Tomàs, que l'adreça al seu fill acabat de néixer, i implica, per tant, el punt de vista totalment subjectiu del protagonista, molt apte per mostrar l'efecte de la revaloració del passat. Rebla aquest aspecte la lectura simultània dels passatges de l'adolescència, d'on es desprèn la confiança d'un moment en què encara tot és possible, amb la vida més aviat mediocre —si bé satisfactòria— d'en Tomàs relatada a les notes.

L'edat de les paraules combina hàbilment la contraposició de concepcions vitals dels protagonistes, la intriga de secrets aliens que desvetllen d'adolescents i un marcat elogi dels llibres i de la lectura, que es duu a terme no només a través de l'argument, sinó pel mitjà —força artificios— de vincular el contingut de cada nota amb un llibre dels que va llegint en Tomàs (*L'illa del tresor*, *20.000 llegües de viatge submarí*, *El llibre de la jungla*, etc.). No obstant això, és decebedor l'esquematisme de les notes i de la majoria de personatges, així com una prosa on abunden els clixés i les carrincloneries («foc apassionat de les nostres lectures», «instal·lat en el cel dels seus braços», etc.). I sobta, també, que la

visió que es dona de la lectura sigui tot just la d'entreteniment escapista o manual d'autoajuda, com quan en Tomàs diu, parlant de *Moby Dick*, «Si més no ens ensenya a no buscar-nos enemics massa grans i contra els quals ens sigui impossible lluitar». Lluny de la contemplació artística.

Les tres obres esmentades fins ara tenen el tremp de la bona literatura, i són susceptibles d'interessar els lectors que volen anar més enllà de les històries empescades amb més o menys fortuna per ser deglutides i oblidades com més aviat millor. Les que segueixen, en canvi, juguen en tota una altra divisió, d'interès molt més relatiu.

El desembarcament de la barcelonina Núria Borrut en les editorials balears ha estat —quantitativament, almenys— remarcable. Tres novel·les en un any i mig: *L'ombra del llorer* (Mediterrània-Eivissa, Premi de Narrativa Ciutat d'Eivissa) i *Virgínia o les flames* (Cort), a més de *Petites mentides* (Moll, Premi de Narrativa Vila de Lloseta, publicat el 2005 i, per tant, fora de l'àmbit d'aquest balanç). Obres escrites amb prou tècnica per fer-les llegidores, però sense aventurar-se en cap territori vital o formal que pugui provocar algun estranyament en el lector. Amb la mateixa ambició de baixa volada, però ambientada a Mallorca, Joana Serra de Gayeta ha escrit la història familiar *Memòria de vida* (El Gall). Fet i fet, novel·les com aquestes són el que demanava Sagarra l'any 1925 en l'article «La por a la novel·la», quan es

lamentava: «No hi ha ningú que agafi aquell senyor i aquella senyora i els seus fills i la cuinera i el gos i els tregui el suc i el bruc per a amanir dues-centes planes d'estil mengívol, que puguin anar a parar a les mans de tothom». I res més, però.

Una raresa és *La gran improvisació* (Lleonard Muntaner, Premi Alexandre Ballester de Narrativa Curta), de Josep M. Morrerres. Subtitulada «Assaig de ficció», és un comentari humorístic d'alguns episodis del llibre del *Gènesi* que passa pel sedàs de la racionalitat un material més susceptible d'interpretació al·legòrica. Per mitjà d'un discurs de to falsament seriós, s'aconsegueix un resultat força còmic.

En l'àmbit dels reculls de relats, *Amb pipa i sense* (Sa Nostra), de Bonet de ses Pipes, *Ànima nova* (Mediterrània-Eivissa, Premi de Relats Curts Joan Castelló), de Marià Mayans, i *Mai en dejú* (El Gall), de Gabriel Florit, s'apunten de ple al to menor: facècies i anecdotari. Miquel Ferrà i Martorell, per la seva banda, reuneix a *Faula del Mare Nostrum* (Documenta Balear) vint llegendes populars —«contarelles»— relacionades amb illes mediterrànies i acompanyades de breus apunts erudits sobre cada peça. I, finalment, les estampes d'evocació de la mare desapareguda en *Tocar mare* (Sa Nostra, Premi Miquel Àngel Riera de Narrativa), de Miquel Àngel Lladó Ribas, completen la producció del 2004.

Jordi Rourera

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms:

Adreça: Població: País:

Codi Postal: Telèfon: e-mail:

Em subscric a la revista *Caràcters* per cinc números, a partir del número:, raó per la qual:

Opció A: Domiciliació bancària (podeu obtenir la butlleta corresponent a la nostra pàgina web: www.uv.es/caracters).

Opció B: Us tramet un xec per valor de 14 euros, a nom de: Universitat de València. *Caràcters*, revista de llibres.

Opció C: Us adjunte fotocòpia de l'ingrés de 14 euros, a nom de *Caracters*, revista de llibres, en el compte corrent de la Universitat de València (Bancaixa, Urbana Sorolla de València: 2077-0735-89-3100159143).

Data:

Signatura